

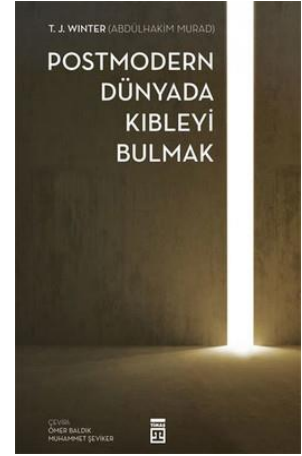
## İslami Meselelerin İngiliz Yayıncısı

*Postmodern Dünyada Kibleyi Bulmak*, T. J. Winter (Abdülhakim Murad), Çev., Ömer Baldık, Muhammet Şeviker, Timaş Yay., İstanbul 2016, 336 s., ISBN 9789752634879

Sümeyye M. Doğan<sup>1</sup>

Cambridge Üniversitesi'nden aldığı Batının düşünce ve eğitimi ile El-Ezher Üniversitesi'nden aldığı geleneksel din eğitimi birleştiren Profesör ve İslam alimi: Timothy John Winter.

Müslüman olduktan sonra çalışmalarını daha çok İslam teolojisi ve Müslüman-Hıristiyan ilişkileri üzerine sürdüren Winter 1960 Londra doğumlu, Müslüman ismiyle (Şeyh) Abdülhakim Murad. 1983'te Pembroke College, Cambridge'te Arapça eğitimi aldıktan sonra Kahire'deki El-Ezher Üniversitesi'nde İslami İlimler üzerine devam etmiştir. İngiltere'ye döndükten sonra Londra SOAS Üniversitesi'nde Türkçe ve Farsça eğitimlerini, 1992'de Oxford Üniversitesi'nde Osmanlı İmparatorluğu'nun dinsel yaşamı üzerine de doktorasını tamamlamıştır. 2009 yılında, İslam öğretisini canlandırmak ve İngiliz imamları eğitmek amacıyla tasarlanmış olan, Cambridge Muslim College'in açılmasına öncü olmuştur, diğer bir ismiyle Cambridge İlahiyat Fakültesi. Yürüttüğü çeşitli projelerin dışında, editörlük ve kitap incelemeleri yanında Gazzâlî'nin, İslâm ümmeti için bir ıslah projesi niteliğinde kaleme aldığı *İhyâ'ü ulûmi'd-dîn'in* iki cildinin çevirisi olmak üzere, önemli İslami metinlerin İngilizceye çevrilmesine büyük katkı vermiştir. Kraliyet Aal al-Bayt İslam Düşüncesi Enstitüsü tarafından her yıl yayınlanan 500 En Etkili Müslüman listesine sürekli olarak dahil edilmiş, son 2020 sayısında da 48. olmuştur. İki de Türkçe kitabı bulunmaktadır: *İslam ve Hıristiyanlık Politik-Teoloji Denemeleri* ile 2003 yılında yayımlanan *Postmodern Dünyada Kibleyi Bulmak*.



<sup>1</sup> [sumeyyedgn@gmail.com](mailto:sumeyyedgn@gmail.com)

(Bu yazı Young Academia, Server Genç Hanımlar Derneği ve İdeal Bilge Gençlik Spor ve İzcilik Kulübü Derneği iş birliğinde Prof. Dr. Hür Mahmut Yücer yönetiminde "Modern Dünya ve Yeni Riskler Yazarlık Atölyesi" kapsamında üretilmiştir.)

Dinsel aşırılık ve taşkınlık problemlerine ilişkin tahlil sunmaya çalıştığı *Postmodern Dünyada Kibleyi Bulmak* kitabının arkasındaki fikir, İslam'ın yeni bin yılda bu 'aşırılık sokağı'na girmek şartıyla, başarı hatta üstün bulunduğunu göstermek. Kitapta yer alan makaleler birçok okuyucu kitlesine hitap ediyor. Çoğu bölüm akıcı, açık ve çağımızın önde gelen trendlerine İslâmî analizler sunuyor. Bazı bölümler ise uzmanlık ve akademik bilgiler istiyor ama yine de anlaşılmaz değil. Kitapta sık sık başka kitap ve yazarlardan alıntılar ve polemikler de bulunuyor. Müslümanlar aleyhine değişmekte olan çağın gidişatı, maruz kaldığımız ve kalacağımız sorunları, göz ardı edilememesi gereken konuları ve bunlara yaklaşımlarımızın nasıl olması gerektiği yer alıyor. 10 bölümden oluşan kitabın konu başlıkları: Bir İşaret Olarak Yeni Bin Yıl, Modernitenin Sonuna Olan İnanç, Temel İlke Olarak Sünnet, Ailenin Çöküşü, İslam-İrğaray ve Cinsiyetin Yeniden Tanzimi, Geçmişe Duyulan Özlem Olarak Hidayet: Büyük Misakın Uzantısı, Dindar Ötekiyi Tasvip Etmek, Müslüman ve İngiliz?, Bağnazlığın Sefaleti, Mezhep Karşıtlığı Problemi.

### **Derin Sabotaj**

İlk olarak Winter, toplumdaki kopuk ulemaya sert eleştirileri var, bir röportajında dine en çok zarar veren öfkeli Müslümanlardır diyor. Ona göre, Müslüman toplumun ve Müslüman bilincinin giderek daha fazla kutuplaşacağı ve önümüzdeki yüzyıla damgasını vuracağı yeterince açıktır. Bu sebeple özellikle İslam dünyasının çekirdek bölgesindeki dini uyanış hareketlerine liderlik yapanlar, zamanımızın temel entelektüel sistemlerinin ismini ve moderniteyi temellendiren fikirleri doğru olarak bilmek zorundadır. "Çağın küresel trendlerinin bilincinde olmadıkça ve çağın teknoloji ve araçlarıyla uzlaşmış hale gelmedikçe, biz Müslümanlar kaybedenler olmaya devam edeceğiz [...] Birçok İslami hareketin niçin başarısız olduğunu anlamak istiyorsak, belki de modern dünyayı entelektüel olarak kavrayamayan bu liderler hakkında bilgi edinmekle başlamalıyız."<sup>2</sup> Etrafımızda büyük bir hızla güçlenmekte olan küresel süreçleri anlamak, dini bir yükümlülük, bir farizadır çünkü modernite ideolojilerinin ismini dahi bilmeyen bir İslâmî hareket lideri, bunların üstesinden gelemeyecektir. Amerikan üniversitesinde okuyan Müslüman gençler üzerinden örnek veriyor. Bu öğrenci modern Batı'da ve dolayısıyla modern küresel sistemde derin etkiye sahip ideolojileri, postmodernizmi ve postyapısalcılığı öğreniyor. Sonra doğal olarak, bunların

---

<sup>2</sup> T. J. Winter, *Postmodern Dünyada Kibleyi Bulmak*, Timaş Yay., İstanbul 2016, s. 19.

İslami hareket liderleri tarafından çürütülmesini talep ediyor. Çürütülmediklerinde kafası karışıyor ve zamanlar üstü bir hakikat olarak İslam'a olan itimadı sarsılıyor. Ve uyarı amaçlı, Ebu Davud tarafından aktarılan bir hadise dikkat çekiyor: "Müslümanların sayı olarak pek çok, ama sel boyunca akıntıya kapılan bir köpük ya da gemi enkazı gibi olacağı bir gün gelecek."<sup>3</sup>

### **Entelektüel Kavrayış**

Winter'a göre, söylenecek çok şey olsa da en önemli şey, bilgili bir liderler grubunun yetişmesi meselesidir. Bugün gençler arasında İslam'a yönelik şevk olsa da liderliğe yönelik hiçbir ilgilerinin olmaması dikkat çekmelidir. Bütün bunların değişmesi gerekiyorken Müslüman liderlerin çoğu, zeki gençlere bugünün meydan okumalarına karşı ihtiyaç duydukları yardım noktasında rehberlik edemiyor. Bu sebeple, geleneksel şer'i disiplinleri ve bugünün dünyasının kültürel ve entelektüel dilini genç erkek ve kadınlara öğretmek üzere kurumlaşmaya ihtiyaç hissedilecektir. Örnek olarak da Gazzâlî'nin Bağdat'taki Nizamiye Medresesini vermiştir: "Zamanın rakip ideolojilerinin üstesinden gelebilecekleri uygun silahlarla teçhiz etmek, seküler düşünceye karşı kendisine çit örmeye çalışmayacak ama onu anlayabilecek ve onunla başa çıkabilecek, dengeli, hoşgörülü ve manen şuurlu bir yüksek istidada sahip bir müceddide. Özelde, ancak böyle bir kişi reddedilmez bir şekilde modern şartlarda konuşulan maneviyat, sanat ve çevre meselelerine vurgu yapabilir."<sup>4</sup>

Winter, 17 yıl öncesinden modern dünyanın problemlerini Avrupa'da yaşayan ilim adamı ve ulemanın görüp anladığını ancak Doğu'da çok geniş bir kitlenin haberi olmadığı gibi ilgisinin de bulunmadığını belirtir. Bu durumda Batı'daki ulemanın bir diğer görevi olarak, Doğu'ya yaklaşan tehlikeyi haber vermek ve uyarıda bulunması gerekmektedir: "Avrupa Müslümanları, diğer Müslümanların yeni küresel gerçeklere uyanık olmalarını sağlama görevini omuzlamalıdır; zira söz konusu gerçekler, geleneksel söylemlerin bundan böyle işlevselliğini kaybedeceği bir dünyaya şekil vermektedirler. Bu gerçeklerden herhangi bir etkilenmeye maruz kalmaksızın uzak durulabileceğini düşünmek ise, intihar etmekten farksızdır."<sup>5</sup> Doğulu Müslümanların Batılı Müslümanlara yardımının dokunacağı başka bir

---

<sup>3</sup> T. J. Winter, *a.g.e.*, s. 24.

<sup>4</sup> T. J. Winter, *a.g.e.*, s. 39.

<sup>5</sup> T. J. Winter, *a.g.e.*, s. 20.

yerde de: “Batılı ailenin sağlığına kavuşması, Müslümanların ilgilenmesi gereken acil bir meseledir. Arkadaş ve komşularımızın inançları, gerçekliğin rsnde paramparça olup da bizi dinleyemeyecek kadar perişan olmadan önce, görüşlerimizi onlara ifade etmek zorundayız.”<sup>6</sup>

### **Ailenin kş**

Yazarın üslubundaki önemli özellik, (neredeyse) hiç cinsiyetçi bir yaklaşımla karşılaşmamanız. Ailenin kş bölümünde ele aldığı mevcut ahlaki gerilemenin nedeni, özellikle Batıda erken zamanlardan bu yana artan, karşı cinslerin anarşik bir halde bir arada bulunmalarındır. Winter’a göre karşı cinsten biriyle geç saatlere kadar çalışıldığı bu şartlar altında bir koruma sunmayan sistem, bireysel hakların aile haklarından önce geldiği gibi felakete götürücü bir anlayışa sahiptir ve bu kaçınılmaz bir şekilde hem bireyin hem de ailenin çöküşünü doğurmaktadır. Sadece farklı cinsiyetlerin alışılmadık biçimde birbirine karıştırılması düşüşe sebep değil, reklamlar, pornografi, haber öyküleri ve bedeni ne çıkaran moda gösterileri de buna dahildir. Ama İslam, Batı’nın tasavvur dahi etmediği bu suçu büyük bir günah olarak görür: Halvet, yani caiz olmayan bir aradalık. zm için, okullar en temiz başlangıç noktasıdır: Erkek ve kızların ayrı eğitilmesidir. İşyerlerinde ise, kadının ilerlemesine engel olunmadan, gayrimeşru bir aradalığa ilişkin tüm olasılıklar ortadan kaldırılmalıdır. Kadını metalaştıran ve evlilikle sadakatsizliği kışkırtmaya yönelik pornografi içeren reklamlar müsamaha edilmemelidir. Yazara göre maalesef bu tedavi kısır gündeme sıkışıp kalan siyasetçi ve gazeteciler tarafından hor görülüp bir kenara itilmiştir.

Liberal çevreler bile modern ilişkilerin yzeyssel ve kırılganlığından şikyet etmektedir ama problemin kökünü barındıran kamusal çevreyi himaye ve tahkim etmeye de devam edeceklerdir. Winter’a göre bu çöküşe sebebiyet veren unsurların tespit edileceği ve radikal çözümlerin düşünüleceği zaman hiç kuşkusuz eninde sonunda gelecektir. Büyük ihtimalle bugün alay konusu edilen Müslüman muhafazakarlığı layık olduğu mevkiye yerleşecektir.

**“Müslümanlar olarak bizler biliyoruz ki, toplumun mevcut kötü durumu asla vaaz vermekle ıslah edilemez. Yapısal değişimler de geçerlidir ve böylesine ağır bir problemin çözümünün de sancılı olacağı kesindir.”<sup>7</sup>**

---

<sup>6</sup> T. J. Winter, *a.g.e.*, s. 115.

<sup>7</sup> T. J. Winter, *a.g.e.*, s. 100.

Modern dünya panik içindedir, çünkü fıtrattan uzaklaşmıştır. Alzheimer hastalığı, astım, AIDS ve erkek kısırlığı insan türüne ait çöküşün gittikçe büyüyen işaretleridir. Artık insanların intisap ettiği dinlerin onlar için cazibeleri kaybolmuş, insanların kendi zevklerine ve bizzat kendilerine tapınmakta olduğu fark edilmemiştir. Bu noktada yazar unutulmuş bir sünneti hatırlatır, Zühd. Doğal halimize, fıtratımızdaki esaslara yeniden kavuşmaya giden yol sadece Sünnet biçiminde açıktır. Müslümanlar olarak biz doğal yaşam tarzını onaylarız ama basit bir tavırla değil belirli bir asla ve mukadderata sahip olarak. Bugün sadece Müslümanlar, dinlerinin kurucusunun yaptığı şekilde ibadet ediyor. Ama öncelikle feda edilmiş sünnet ilkelerini yeniden ihya edilmesi gerekiyor. Batını hayatlarımız üzerinde çalışmadıkça ibadet etmek, oruç tutmak, helal rızık yemek ve sünnetin zahiri başka boyutlarını yerine getirmek sadece orantısız ve kısmi bir Müslüman tipi üretecektir.

### **Feminist Üssün Bölünmesi**

Winter son 30 yılda kabuk değiştiren yeni dalga feminizmini eleştirmektedir. Eleştirdiği noktalardan biri de cinsiyet odaklı yaklaşımlardaki problemin maneviyatla ilişkilendirilmesidir. Bu konudaki feminist yaklaşımlara çürütücü tezler sunar. Mesela İngiliz din felsefecisi John Hick'in tezlerini çürütürken onun kendi kültürel ve mezhebi sınırlamalarının kurbanı olduğunu gösterir. Yine bugün Batı'da çok önemli bir yeri olan ve bu bölümün başlığında da yer alan yazar Luce Irigaray'dan bol bol örnekler vererek bunlardan katıldıkları da olduğu gibi katılmadıklarına İslami söylemlerle cevap verir. İslam pratik sosyal yapılarında bir ayrıma gitmesine rağmen, erkek ve dişi ilkelerinin eşitliğini teyit etme eğilimindedir. Aynı zamanda Winter modern Feminizmi eleştirirken bazı tutumu(ları)yla da şeriat ve kozmolojimizle çarpıcı benzerlikler gösterdiğini de söylemektedir.

Elbette bu konuda gösterdiği örnek ve yaklaşımlarla ikna etmeye çalıştığı daha çok, kendi kültüründekiler, Feminizmin önde gelenleri ve Batı'dır. Müslümanlara düşen paya gelince, geçmişte ciddi çalışmaları bulunan Müslüman kadın örneklerden bahsedip bu kişileri yeniden dünyalarımıza sokmadıkça, Müslüman toplumlarındaki kutuplaşma devam edecektir diyor... Ama ben Winter'ın tıpkı modernitenin bu kadar kolay ilerlemesine sebebiyet verenleri bunu engelleyemeyen, buna göre hareket etmeyen ulemayı eleştirip sunduğu çözümleri en başta bu konuda görmeyi bekle(r)dim.

...

Başta şunu belirtmek isterim ki bu gördüğüm en iyi feminist eleştirisiydi, saldırmadan, karşıda ikna edilmeye değer birileri görülerek... Ama konu Feminizm olunca herkesin bir şekilde yapmaya çalıştığı, (modern) Feminist söylemlere İslam'daki karşılığı sunarak tansiyonunu yükseltmek oluyor. Bu gerekli bir tavır olsa da buradaki çabada göz ardı edilen, Doğu'nun bunların (çok)gerisinde olduğu. Batılı kadınlar Doğululara göre her konuda çok daha saygın ve özgür bir konumdayken Türkiye diğer Müslüman ülkelere göre Batı sayılır. Burada bile hala düşünen kadının kıyamet alameti olduğu savunularak yapıla gelmiş engellerden; erkek hegemonyasına cüret edilmesini bile istemeyen 21. yüzyılın Şovenist maçolarından, baskılarından bahsedecek sinir kuvvetimiz pek kalmadı. Ama tabloyu göstermeye çalışacak olursam, bu fitilin yakılmasına sebep olan erkeklerin çoğu bu yaklaşımlarını dinin bir gereği olarak gördüğü gibi her zaman toplumdaki destek alıyor. Bu durumda gittikçe artan erkek düşmanlığının beraberinde İslam düşmanlığını getirmesi de kaçınılmaz...

Diğer yandan Müslüman ülkelerde feminist kelimesi çoğunlukla aşağılama ve hakaret olarak kullanılıyor. Yani (muhafazakâr) kadınların, terör örgütü gibi feministlikle suçlanmadan "sadece" eleştiri sunabilmesi veya derdini (doğru bir şekilde) ifade etme çabası bile büyük bir mücadeledir. Bu yüzden feministliğe bile yaklaşmaz(dı), bilgisi de yok(tu). Elbette taraftarları vardır ve olmalıdır da çünkü ilk destekçileri onlardır ama ciddi bir dışlanmışlık içindedirler. Sonuç olarak, yaşadığı sorunları ele alınırken feministlik gibi vs. bir şeyleri araya katmadan onların, düşünemeyeceği, gördüklerinden yola çıkamayacağı, aklemeyeceği tavrı onu muhafazakâr kadının etiketidir. Gittikçe büyüyen sorun şudur: Çoğu Müslüman kadının öfkesi, gördüğü muameleye, eleştiril(e)meyen (erkek) Müslümanlara, destek görmeyişlerine, erkeğin sürekli kadın ve Allah arasına girmesine ve erkeğe göre hareket etmelerinin istenmesine, bunun bir türlü dile getirilemeyeşine, şimdinin ve geçmişin eleştirilemeyen ulemasınadır ve böyle gelip hala devam etmesinedir...

Kitabın 17 yıl önce yazıldığını düşününce anlayabiliyorum ama kitapta entelektüel ve ileri görüşler, gediği kapatan, içimizden yaklaşımlı tavırları gördükçe heyecanım artmış, bu konuda ise aradığımı yine bulamamanın ümitsizliği büyüdü... Tıpkı yukarıda geçtiği gibi, Batı'daki ulemaya bu konuda da ciddi görev düşüyor. Çünkü kadın veya erkek, değindiği an toplumun dışına itildiği bu konuya tek desteğin ve çözümün onlardan geleceğini

düşünüyorum. Bütün (tek) sorun Feministlermiş gibi argüman geliştirmeye devam etmek bütün Doğu Müslümanları için büyük bir geç kalmışlık olacaktır.

Ali Şeriatî'nin dediği gibi: "Aç insana maneviyattan söz etmek ve ahlaki değerlerin mükemmelliğinden dem vurmamak, hile, aldatma ve trajedidir."<sup>8</sup> Müslüman kadınlar bu denli açlık (anlaşılmazlık, baskı, hor görülme vb.) içindeyken dinden, maneviyattan bahsetmek artık doyurucu değil.

### **Değınilen Diğer Bazı Konular**

Eşcinsellik karşısında da teolojik konumunu alarak yaratılışın 'ikili' mahiyetine ilişkin anlayışları açıklıyor. Mesela eşcinsel eğilimler her zaman sonradan kazanılmaz, bazen de kromozomlardaki düzensizlik sebebiyledir. Benzer araştırmaların gösterdiği, suçta ait birçok davranışlar bile bazen genetik bozukluktan kaynaklanabilmektedir. Ama buradan hareketle hiç kimse, nedeni genetik bozukluk dahi olsa, bu tür davranışların ahlaka uygun olduğu sonucuna ulaşamaz. Bunun yerine bizim öğrendiğimiz: "Allah insanlara farklı fiziki ve akli lütuflarda bulunduğu gibi, kendimizi yenilememiz ve disiplin altına almamız için içimize üstesinden gelmeye çabalamak zorunda olduğumuz ahlaki eğilimler aşılıyarak, aramızdan bazılarını sınar da. Takıntılı bir şekilde ev yakma arzusu taşıyan zihnen hasta birinin üstesinden gelmesi gereken özel bir manıyla karşı karşıya olması gibi, güçlü bir eşcinsel eğilime sahip bir erkek ya da kadın da aslında benzer bir zorlukla yüz yüzedir."<sup>9</sup>

İslam'ın nasıl hem yerel hem de küresel boyuta sahip olmasından da bahsediyor. Mesela bir kilise her yerde aynıyken camiler ülke kültürlerine göre şekillenebiliyor. Çünkü İslam özünü korurken yaratıcı koşullandırma ile ilgilidir, herkesi bir araya getirip medeniyeti yayar ve zenginleştirir.

İnterneti lehimize kullandırtacak örnekler ve açıklamalar da sunmuştur. Siber-tarikatlar, birbirinden uzak düşmüş grup mensupları arasında bir cemaat anlayışını teşvik eder. Manevi bir rehberi ziyaret edemeyenler onun söylemlerini elektronik olarak takip edebilir. Web'de İslam'a dönme, göçmen Müslüman organizasyonlarca işletilen siteler ile mühtedilerce işletilen

---

<sup>8</sup> Ali Şeriatî, *Kendisi Olmayan İnsan*, Fecr Yayınevi, İstanbul 2012, s. 242.

<sup>9</sup> T. J. Winter, *a.g.e.*, s.112.

tasavvufa yönelimli diğer siteler, ciddi, tehlikesiz ve tedrici basamaklar aracılığıyla arayış insanlarını yeni dine alıştırmaktadır.

Müslüman olarak İslam'a dönenleri yani mühtedileri ele aldığı bölüm çok verimlidir: "İslam kültürü, başlangıçtaki Arap çağından sonraki dinamizmini, kendi etnik dehaları ile önce Farslar daha sonra ise bariz bir biçimde Türkler olmak üzere mühtedilerin enerjisine borçludur. Eğer öyleyse Batı'da mühtedilerin zuhuru, yaşlı ve yorgun İslam ümmetinin talihinin daha kapsamlı bir dirilişinin habercisi olabilir mi?"<sup>10</sup> Ama maalesef Winter burada, yeni Müslümanlarla ilgili tecrübesinin, insanların İslam'ın hakikatine uyanma yollarının neler olduğuna ışık tutabilecek ayırt edilebilir şablonların bulunmadığını söylüyor. Bu şablonları sezememe halini acınacak bir hal olarak tasvir ederken yine de belli başlı yaklaşımlara varabilmiştir. Mesela, sonradan Müslüman olanlar çoğunlukla, tanıdıkları Müslümanlara dair kişisel tecrübeleri ve vasıtalarıyla hidayete ermiştir. Bu da çok büyük bir oranda işyerinde cereyan eder. Müslümanlar olarak fark edilecek ve değerlendirilecek olduğumuz asıl ortam burasıdır.

## **Sonuç**

Winter'ın isteği Müslümanların uyanık olması ve içinden çıkamadığımız sorunları anlamamanın ilk adımı olarak, modern dünyayı tanımak. Üzerimizde "Allah'ın yeryüzündeki halifesi" olma liyakati varken, potansiyelimize göre yaşamadığımız gibi günümüzün tehlikeli yaklaşımlarına çok geç saldırdık. Ve Winter, göz ardı edilen şeylerin sadece bu entelektüel trendler olmadığını, dikkatimizi hiç vermediğimiz çevremizde kendisiyle alakalı günahlarımız için vukuu yaklaşan 'Hesap Günü'nü hatırlatıyor. (İlber Ortaylı'nın dediği gibi Müslümanlık 24 saat kuralla yaşanan bir din.) Bu kitabı özellikle, küresel dönüşümün anlamını ve bunun dini olarak dikkat edilmesi gereken icapları üzerinde durmak isteyenler ve İlahiyatta akademik pozisyon benimseyenler (kesinlikle) okumalıdır.

---

<sup>10</sup> T. J. Winter, *a.g.e.*, s. 237.